

Sveto pismo in vidik zgodovine s pregledom preroške literature

Vprašanje zgodovine v Svetem pismu že od nekdaj dviga veliko prahu. Očitno dejstvo je, da Sveto pismo ni zgodovinska knjiga, ki bi želela natančno poročati o preteklih dogodkih, jih kronološko opredeliti in natančno opisati, daleč od tega. Po drugi strani pa je res, da Sveto pismo govori o preteklih dogodkih in nam predstavlja zgodovino izvoljenega ljudstva. Toda ta zgodovina ni navadna zgodovina, ampak je zgodovina odrešenja. V središču pozornosti je Bog Stvarnik in njegovo ljudstvo Izrael. Vse, kar se dogaja, se dogaja v območju odnosa med Bogom in človekom. Za Izraelce se nič ne dogaja zgolj na posvetni ravni, ampak vedno tudi v območju Božjega. Izraelce tako določa njihov močan čut za presežno, ki prežema vse njihovo dožemanje sveta in dogajanja v njem. Njihov pogled na zgodovino je torej neizogibno teološki. V Svetem pismu zato le težko najdemo "objektivno" poročanje o preteklosti. Zgodovina je vedno interpretirana s teološkega vidika.

Dandanes se veliko ljudi lahko kar hitro "spotakne" ob tako "netočno" podajanje zgodovine in Sveto pismo kaj hitro odpravi kot izmišljotino, ki ni resnična. Ker so opisani dogodki le približno opisani pravilno, ali pa so celo malce "potvorjeni", se zdi, da je taka zgodovina za sodobnega človeka nepomembna. Sveto pismo naj bi bilo tako pomembno le še z vidika visokih teoloških debat, ki nimajo nič opraviti z razumevanjem človeške zgodovine. Toda ali je res tako? Ali ni ravno v Svetem pismu zapisanih veliko univerzalnih resnic, ki so jih ljudje spoznali v teku zgodovine?

Brez zgodovinskega spomina in interpretacije preteklih dogodkov svetopisemski pisatelji ne bi prišli do takih resnic. Njihova učiteljica je bila prav zgodovina. Ne moremo torej reči, da zgodovinski vidik ne igra nobene vloge pri pristopu k Svetemu pismu danes. Nasprotno, zgodovinski vidik je pomembna podlaga za sporočanje osnovnih življenjskih resnic. Problem je pri nas, bralcih. Problem je naše razumevanje pomena zgodovine. Pravzaprav se niti ne sprašujemo, kaj nam zgodovina pomeni. Zadovoljimo se s sklopom podatkov, o katerih ne razmišljamo veliko. Postajamo zbiralci informacij, pozabljamo pa na to, da so informacije namenjene za to, da se iz njih kaj naučimo ali kaj pridobimo. Ustavljamo se le na površini, preplavljeni z morjem informacij. Še nikoli človeku ni bilo na voljo toliko podatkov kot sedaj, vendar pa mu, paradoksnost, ravno zato, ker jih je preveč, nič ne koristijo. Človek se več ne sprašuje o stvareh, saj se mu zdi samoumevno, da mu informacije nudijo vse. Vendar pa tako pozablja, da so podatki samo pot do razumevanja stvari in ne razumevanje samo. Če želimo torej razumeti zgodovino, moramo iti preko golih dejstev in se zakopati globlje. In ravno to je značilnost Svetega pisma.

Zgodovina in zgodovinska resnica

Sodobno pojmovanje zgodovine je na nek način zelo ambivalentno. Po eni strani pojmujeemo zgodovinske dogodke kot gola dejstva, ki jih odkrivajo zgodovinarji, in so nam na voljo kot mnoge druge informacije v sodobni informacijski družbi. Po drugi strani

pa se zavedamo, da "zgodovino pišejo zmagovalci" in je zato zgodovina konstrukt, ki je zasnovan na individualnem gledanju določene kroga ljudi. Želimo si imeti čisto zgodovinsko resnico, vendar se po drugi strani zavedamo, da je le-ta na nek način izkrivljena in zato nam nedostopna. Popularne so teorije zarote, ki govorijo o tem, da so nam resnična dejstva prikrita in je vse, kar vemo o določenih dogodkih, le izmišljotina, ki naj bi prikrila, kar se resnično skriva v ozadju. Radi bi razkrinkali vse prevare in izmišljene zgodbe, da bi se dokopali do spoznanja resničnih dogodkov. V naši težnji, da bi prišli do resnične zgodovine, pa vseskozi pozabljamo na vprašanje, zakaj bi nam poznanje preteklih dogodkov sploh koristilo. Nikoli ne pomislimo na to, kaj bi pridobili, če bi lahko prišli do nesporne zgodovinske resnice. Vprašajmo se torej, zakaj nam je zgodovina sploh pomembna.

Dejstvo je, da zgodovinopisje ni naravoslovna znanost in je zato nikakor ne moremo podvreči eksperimentalnim poizkusom in jo podpreti z neizpodbitnimi dokazi. Naše spoznavanje preteklosti stoji na manj trdnih tleh, kot so tista, ki podpirajo fiziko in matematiko. Ker je metodologija spoznavanja zasnovana na drugih temeljih, ki niso eksperimentalni, je manj gotova. Zgodovinska dejstva, ki jih lahko bolj ali manj trdno dokažemo, se večinoma nanašajo na kronološko zaporedje dogodkov. Določeni kronološko zasidrani dogodki so tako kot nekakšni temelji, na katerih lahko gradimo zgodbo o preteklosti. Vendar pa se moramo zavedati, da ta zgodba nikoli ne bo čisto nevtralna in objektivna. Opisovanje dogodkov je vedno stvar interpretacije tistega, ki o dogodkih poroča, zato je zgodovinska resnica vedno le en vidik tistega, kar se je v preteklosti zares zgodilo. Četudi se zgodovinar trudi biti še tako nevtralen in nepristranski, bo svojemu poročilu od dogodkih vedno (čeprav nezavedno) dodal svoj pečat. Vsako opisovanje dejstev, ki presega

neko številčno opredeljevanje, je že na nek način subjektivno. Že sam izbor besed kaže, da za poročilom leži nekakšna subjektivna težnja avtorja.

Kaj lahko torej rečemo o zgodovinski resnici? Ali nam je ta lahko sploh dostopna? Čiste zgodovinske resnice v bistvu ne bomo odkrili nikoli, ker je pravzaprav ni. Da bi si bolj predstavljali to dejstvo, si pogledjmo primer iz vsakdanjega življenja: prepir med dvema osebama. Če bomo vsako posebej vprašali, kaj se je zgodilo, bomo dobili dve čisto različni zgodbi, pa čeprav bosta obe temeljili na istem dogodku. Ne moremo reči, kdo od njiju bolj "pravilno" opisuje dogodek, saj ima vsaka zgodba v sebi isto resnico, le da je povedana z dveh različnih zornih kotov, ki ju oblikujeta dva različna načina doživljanja in dve različni interpretaciji. Tako je tudi pri pisanju zgodovine. Vsaka zgodovinska pripoved je vedno le en majhen delček v kompleksnem mozaiku resničnega zgodovinskega dogajanja, ki so ga oblikovali številni ljudje. Poleg tega pa moramo upoštevati še dejstvo, da se je včasih zgodovinske dogodke velikokrat opisovalo po spominu, in je bilo med dogodkom in poročilom daljše časovno obdobje. Avtor poročila pa je bil večinoma nekdo, ki ni bil očevidec dogodkov, ampak je do podatkov prišel iz pričevanj ali kakih pisnih virov, ki jih je nato le preuredil. Pisanje zgodovine je tako določeno z mnogimi faktorji, ki na koncu sestavijo kompleksno podobo preteklosti, ki pa nikakor ni fotografija določene zgodovinske slike, ampak je vedno, če se izrazimo malce umetniško, likovna umetnina – pa čeprav se trudi biti čisto realistična.

Zgodovina – učiteljica življenja

Govorjenje o zgodovinski resnici je torej zelo varljivo. Ta pojem bi lahko aplicirali predvsem na suhoparne podatke o kronološkem sosledju in razvoju določenih dogodkov, ki ne vsebujejo podrobnejših opisov, ampak

so le goli fakti, ki so bolj ali manj neizpodbitni. Vse, kar presega te podatke, je že nezanesljivo in zato stvar interpretacij ter debate in temu ne moremo z gotovostjo reči zgodovinska resnica. Toda le kaj nam pomaga golo okostje? Znanost, ki nam nič ne koristi, nima pomena. Tako je tudi zgodovina, ki nas ničesar ne nauči, za nas brezpredmetna. Če želimo, da drži rek *historia magistra vitae*, moramo oživiti okostje golih podatkov z interpretacijo in napraviti zgodovino za živo učiteljico. Premakniti se moramo preko zgodovinske resnice in stopiti na pot odkrivanja življenjskih resnic. Zgodovina se ne piše zato, da bi ostajali v preteklosti, ampak zato, da bi znali usmerjati svojo prihodnost in razumeti svoj današnji trenutek. Iz zgodovine se moramo učiti za danes.

Sveto pismo in vidik zgodovine

Če torej k zgodovini pristopamo z vidika, ki nam odpira obzorja za spoznanja o človeku, njegovi naravi in življenju na sploh, ter se ne osredotočamo le na gola dejstva, ki nam povedo bore malo, je olajšano tudi naše razumevanje zgodovinskega vidika v Svetem pismu. Sveto pismo je edinstven primer zgodovinske pripovedi, ki ne ostaja na površju neuporabnih dejstev, ampak sega v globino in išče osnovne in bistvene zakonitosti, ki veljajo v človeškem življenju in ki se manifestirajo v zgodovinskih dogodkih. Sveto pismo se nikoli ne ustavlja le pri poročanju nekih kronoloških dogodkov, ampak to bistveno presega in iz teološkega vidika razlaga te dogodke, išče vzroke in posledice, razkriva notranjo človeško naravo in njegov odnos do Boga, predvsem pa Božji odnos do človeka. Prvi namen Svetega pisma je razumevanje dinamike Božjega odnosa do človeka in človeškega odnosa do Boga. Ker se ta odnos odvija v zgodovini, je tako zgodovinski vidik v Svetem pismu neobhoden. Zgodovina je uporabljena kot okvir, v katerem se posredujejo

življenjske resnice s teološkega vidika. Bistveni namen torej ni natančno poročanje o preteklosti, ampak razumevanje te preteklosti z vidika sedanjega trenutka.

V ospredju Svetega pisma je predvsem zgodovina izvoljenega ljudstva, Izraela. To ljudstvo ima poseben odnos do svojega Boga, ki jim je naklonil milost izvolitve. Njihov pogled na svet je izrazito monoteističen. Svet je delo enega Stvarnika, ki je edini pravi Bog. On je absolutno presežni, sveti Bog. Z vidika Božje veličine pa se izkaže, da je človek neskončno majhen in nepomemben. Vendar pa je, neverjetno, prav ta mali človek postal Božji partner, njegova "ljubljena stvar". Med temi "ljubljenimi stvarmi" pa zavzema Izrael imenitnejšo vrednost. Bog si ga je izvolil za svoje ljudstvo, vendar ne zaradi njihovih zaslug, ampak po svoji milostni odločitvi. Izraelov vreden odgovor na tako izkazano dobroto je tako lahko le popolna zvestoba in pokorščina Bogu. Žal pa je zgodovina izvoljenega ljudstva nenehno zaznamovana z odpadom in oddaljitvijo od Boga. Ljudstvo je omahljivo in se na svoji poti nenehno spotika. Bog pa se na drugi strani nikoli ne oddalji od njega in ga nenehno vabi nazaj k sebi. Zgodovina Izraela je zgodovina odnosa med Izraelom in njegovim Bogom.

Preroška literatura in vidik zgodovine

Še posebej pomemben in močan vidik teološke interpretacije zgodovine predstavlja preroška literatura. Tako v knjigah zgodnjih prerokov (Joz, Sod, 1 Sam, 2 Sam, 1 Kr, 2 Kr) kot v poznejših prerokih (Iz, Jer, Ezk, Oz, Jl, Am, Abd, Jon, Mih, Nah, Hab, Sof, Ag, Zah, Mal) se odkriva vsa resničnost Božjega odnosa do človeka in do izvoljenega ljudstva, Izraela, po drugi strani pa se poudarja, kakšna je pravilna človekova drža pred Bogom. Vse prevečkrat se človekova samozavest sprevrže v samopašnost in človek pozablja na svo-

jo odvisnost od Boga. Vera in pokorščina Bogu pa je edina prava pot, ki vodi v življenje. To se kaže skozi celo zgodovino, ki jo doživlja izvoljeno ljudstvo.

Na podlagi zgodovinskih izkušenj avtorji "prerokov" spoznavajo splošne in osnovne zakonitosti, ki veljajo v življenju. Spoznavajo

dejstvo človeške šibkosti ter Božje svetosti in njegovo neskončno zvestobo. Človek se mora opredeliti do popolnoma presežnega Boga, ki je njegov edini pravi gospodar. Možnosti ima le dve: življenje z Bogom ali brez njega. Srednja pot ne obstaja. Življenje brez Boga nujno vodi v propad, vendar vedno ostaja

E. Dolinar: Prihajam, blagoslovljen od Očeta, glina.

možnost, da se človek spokori in vrne na pravo pot. Človek s svojimi odločitvami sam sebe obsoja na življenje ali smrt. Bog pa ga nenehno vabi in mu ponuja roko sprave.

Zgodnji preroki

Zgodovinske zgodbe o voditeljih Izraela, o osvajaških pohodih in razprtijah so v zgodnjih prerokih vpete v teološko perspektivo, ki želi poudariti Izraelovo odvisnost od Boga. Le z zanašanjem na Gospoda, s prošnjo k njemu, Izraelci lahko resnično zaživijo in zacvetijo. Svojega Boga morajo spoštovati, se mu pokoravati in mu popolnoma zaupati. Vsakršna samovolja in vsako zanašanje na lastne moči in zasledovanje sebičnih želja vodi le v pogubo. Povzemimo na kratko le nekaj bistvenih vidikov.

Jozuetova knjiga¹

Pomen pokorščine Bogu in posledice, ki zadenejo nepokorne v Jozuetovi knjigi, odsevajo iz različnih odlomkov. Upoštevanje Božjega načrta za zavzetje Jerihe se uresniči na presenetljiv in neverjeten način (Joz 1-2). Izraelcem pomaga meščanka Jerihe, hotnica Rahaba, ki prizna Izraelovega Boga. Božji načrt se tako udejanji na izredno nenavaden način, saj je zavzetje mesta odvisno od tuje hotnice. Vendar pa Rahaba ni le neka tujka, ki je prisiljena v pomoč, ampak je žena, ki izpove vero v Izraelovega Boga, ter tako predstavlja ironično nasprotje Izraelovi veri, ki je premnogokrat šibka in omahljiva. Zaradi njene vere je njej in njeni družini prizaneseno. Kljub poudarku na popolnem uničenju in prekletstvu Jerihe, je Rahaba iz tega izvzeta. Njen odnos do Izraelovega Boga je pomembnejši od prekletstva, ki zavzame celotno Jeriho. V tem odlomku se očitno kaže, kako Bog prizanese zvesti manjšini, pa čeprav je ta manjšina del celote, ki jo zadane prekletstvo. Totalno uničenje tako ni verjetno skoraj nikoli, saj se v masi nevrednih

vedno najde kakšna svetla izjema, ki je vredna Božjega usmiljenja.

Zavzetje Jerihe je Božje delo. Ko Izraelci ubogajo njegova navodila in so poslušni, jim je zmaga zagotovljena. V nasprotnem primeru pa je Izrael obsojen na poraz. Ko so Izraelci poraženi pri Aju, se pokaže, da je vzrok njihovega neuspeha nespoštovanje zakletve. Ahan, ki si je vzel od prepovedanih predmetov zakletve in se tako izneveril Bogu, mora plačati za svoj greh (prim. Joz 7). Neupoštevanje Božjih navodil se nikoli ne more končati dobro. Za ponovno vzpostavitev zaupnega odnosa je potrebno očiščenje madeža greha, ki je prizadel skupnost. Ker se je pregrešil le posameznik (in ne celotno ljudstvo), ga je treba najti in kaznovati. Tako je očiščen madež greha posameznika, ki je omadeževal celo skupnost. Odgovornost za določen greh je osebna in ne kolektivna, pa čeprav se zaradi krivde posledice odražajo v celi skupnosti.

Prva in druga Samuelova knjiga²

Prvo in drugo Samuelovo knjigo zaznamujeta dva kontrastna lika: Savel in David. To sta figuri, ki predstavljata dve popolnoma različni držji pred Bogom. Savel je samovoljen in si zatiska oči pred resnico. Deluje po svoje, brez ozira na Boga in ko je opomnjen, da njegovo ravnanje ni pravo, se izmika in si izmišlja izgovore. Njegovi izgovori imajo sicer krinko pobožnosti, ampak v resnici se za njimi skriva samodržec, ki ne razume pravilnega odnosa do Boga (prim. 1 Sam 13,2-15,35). David na drugi strani pa se popolnoma zaveda svoje odvisnosti od Gospoda in mu je pokoren. Čeprav ni popoln in tudi sam greši, ob spoznanju teže svojih dejanj prizna svojo krivdo in se spokori (prim. 2 Sam 12).

Samuel in David sta lika, v katerih lahko prepoznamo dva možna načina odnosa do Boga. Človek do Boga ne more zavzeti nevtralnega stališča. Možno je le dvojje: da mu je poslušen in pokoren, ali pa se ne ozira nanj

in deluje po svoje. Savel je predstavnik mnogih ljudi, ki delujejo zgolj iz lastne volje, in četudi se včasih zdi, da želijo izpolniti Božjo voljo, je v ozadju njihovih dejanj sebičen namen. David pa je predstavnik manjšine, ki razume pravilno zadržanje do Boga. Ker v sami osnovi svoje osebe do Boga goji pokoren odnos, po svojih močeh deluje v skladu z Njegovo voljo. Ko pa mu to ne uspe in pade, prizna svojo napako. Ker živi iz pravih temeljev, se lahko iskreno pokesa in spokori za svoj greh. Njegov čut za pravičnost, ki temelji na njegovi popolni predanosti Bogu, je zasidran tako globoko v njem, da ga še tako nesrečen padec ne more pokopati.

Poznejši preroki

V knjigah poznejših prerokov so v središču pozornosti preroki, Božji glasniki. Preroki so ljudje s posebnim uvidom v globljo resničnost, ki leži pod zunanjimi zgodovinskimi dogodki. Glede na pretekle dogodke in sedanje stanje ugotavljajo bistvene zakonitosti, ki veljajo za dinamiko odnosa med Bogom in človekom, in na podlagi tega lahko "napovedujejo" prihodnji razvoj dogodkov. Spoznavanje Božje presežnosti in njegove neomajne zvestobe stvarstvu, ki se mu je Bog zavezal s samim dejem stvarjenja, jim osvetljuje človeško majhnost in nevrednost ter njegovo šibkost in omahljivost, ki se kaže v odpadu od Boga. Bog je absolutno Sveti. S tem ko je ustvaril svet, se mu je nepreklicno zavezal in njegova zvestoba stvarstvu je neomajna. Človek, na drugi strani pa je ustvarjenina, ki proti absolutnemu Bogu ne pomeni nič. A vendarle je človek tisti, ki si ga je Bog izbral za sogovornika in za partnerja. Zato se mora po svojih močeh truditi za ta odnos, biti poslušen svojemu Stvarniku in popolnoma zaupati vanj. Vendar pa človek nenehno odpada in se Bogu izneverja. Odnos med dvema totalno različnima partnerjema, absolutno zvestim presežnim Bogom in ustvar-

jenim grešnim človekom je v nenehni napestosti. Preroki tako dojemajo vso težo človeških pregreh in nezvestobe Bogu, ki se v perspektivi Božje dobrote in vsemogočnosti, pokaže v pravi luči. Človekova zvestoba ne bo nikoli dosegla take vrednosti, da bi bil človek Bogu primeren in enakovreden partner, zato bi se moral človek z vso močjo truditi, da bi dojel neskončno Božjo milost, ki mu jo Bog naklanja. Izraelci, izvoljeno Božje ljudstvo, pa imajo pred Bogom še večjo odgovornost. Njihova izvoljenost je sad čiste Božje milost, katere ne bodo mogli nikoli poplačati ali si je zaslužiti. Truditi se morajo le za zvestobo in poslušnost svojemu Bogu. Vendar pa Izrael vse premnogokrat pada in se tako le oddaljuje od Boga. To ga vodi v nesrečo, saj vsak greh za sabo nujno potegne zlo. Božja kazen, ki pride nad Izraelce, je posledica njihove nezvestobe. V nesreči naj Izraelci spoznajo, kje lahko najdejo resnično življenje. Tega jim ne morejo nuditi maliki sosednjih narodov, ampak le njihov Bog, edini Bog, ki jih je izvolil in sprejel za svoje ljudstvo. Izraelci potrebujejo vzgojno kazen, ki naj jim razčisti pogled na njihova dejanja. Božja kazen je izraz Božje ljubezni do svojega izvoljenega ljudstva. Bog jih nikoli ne more čisto zapustiti, a vendarle jih, paradoksnost, ko odpadejo, mora zapustiti ravno zato, da bi se vrnil nazaj k njemu.

Preroki delujejo v obdobju krize. Izrael se je znašel v stiski, pod pritiskom tujih narodov. Preroki v tem vidijo neizbežno posledico, ki je doletela ljudstvo zaradi njihovih pregreh, zato jih želijo spodbuditi ljudi k pokori in vrnitvi h Gospodu. Velikokrat so tako predvsem glasniki kazni, ki naj bi ljudstvo zdramila iz "verskega dremeža". Odvrnitev od Gospoda za sabo potegne neizbežno kazen. Ljudstvo, ki se je odvrnilo od Boga, se znajde v stiski, iz katere se lahko reši le, če se spokori za svoje pregrehe in obrne nazaj k Bogu. Božja kazen, ki zadane nepokorno

ljudstvo, ne pomeni Božjega maščevanja, ampak je to nujna posledica človeških pregreh.

Preroki na zgodovinske dogodke gledajo s teocentričnega vidika in stremijo k temu, da bi jih osmislili in jih postavili v kontekst svojega razumevanja Boga in njegovega delovanja. Iz tega vidika jim uspe tudi razumeti sedanji trenutek in ga pravilno usmerjati k prihodnosti. Bistvena sporočila se pri prerokih vseskozi ponavljajo. Rdeča nit ostaja ista, le da je izražena na drugačne načine. Poudarili bomo le nekaj bistvenih vidikov.

Izaija³

Izaija je prerok, pri katerem je interpretacija zgodovine še prav posebej zaznamovana z dejstvom Božje svetosti (Iz 6,1-13). Iz te perspektive je vsa človeška grešnost še bolj očitna. Izaija oznanja Božjo kazen, ki bo doletela ljudstvo zaradi njegovih pregreh. Ker so ljudje zapadli pregloboko, Izaija oznani totalno uničenje. Vendar pa to, paradokсно, ne pomeni brezizhodnega stanja. Pomembno dejstvo, ki se ga moramo zavedati je, da Božja kazen ni namenjena maščevanju. Ljudstvo se je s svojimi dejanji samo pahnilo v stisko in se samo obsodilo na uničenje. Njihova zakrknjenost je popolna. Toda upanje ni izgubljeno. Tisto malo pravičnih, ki so ostali zvesti Bogu in so se očistili, so svetlo upanje za prihodnost. Oni so sveti ostanek, ki pomeni nov začetek za prihodnje rodove. Božja kazen je tako vzgojna. Pravični, ki so ostali, so nova korelina, ki se je očistila po srečanju z Bogom.

Popolno uničenje torej ni nikoli namen Božjih kaznovanih posegov. Četudi na prvi pogled izgleda, da je zaradi grešnega stanja ljudi vse brezupno, je treba računati na dejstvo, da Bog nikoli ne bo dopustil čistega propada ljudstva in da vedno ostaja vsaj nekaj pravičnih, ki predstavljajo nov začetek. To dejstvo se v zgodovini vedno znova potrjuje.

Drugi Izaija (Iz 40-55) je bolj osredotočen na vidik rešitve in tolažbe. Toda tudi tu je

poudarjena potreba po pokori. Pomembno je izpostaviti vidik pravilnega razumevanja daritev in molitev (Iz 43,23b.24b). Razumevanje molitev in daritev kot neke odkupnine za svoje zahteve temelji na napačni osnovi. Izrael mora dospeti do pravilnega razumevanja, ki pojmuje daritev kot izraz ljubezni Bogu. Človek si z ničemer ne more zaslužiti Božjih darov. Daritve so lahko le način izražanja hvaležnosti za izkazane milosti in ne morejo postati vzrok za te milosti! Človek mora dojeti, da Bogu nikoli ne bo postal enakovredni partner in je zato vse, kar prejema od Boga, nezaslužen zastonski dar. Vse, kar človek lahko stori, pa je, da se za to zahvali. Ko se bo tako zavedel svojega resničnega položaja pred Bogom, bo došel do pravilnega odnosa, ki ga bo lahko izražal na spoštljiv način. Izrael še ni došel do tega odnosa, čeprav je na zunaj izgledalo tako. Zato se mora spokoriti.

Poleg tega drugi Izaija prinaša pomemben Četrty spev o služabniku (Iz 52,13-53,12). Tu je predstavljen pravičnik, ki prostovoljno prevzame nase krivdo drugih. S svojim trpljenjem bo dosegel spravo. V tej "herojski" figuri služabnika se kaže neizmernost in pomen resnične ljubezni, ki prevzame nase vse, celo grehe drugih ljudi. Izpostavljena je tudi skrivnost trpljenja, ki ni nujno vedno posledica prekletstva (prim. Job).

Ozej⁴

Ozejeva knjiga predstavi resnico o neizmerni Božji ljubezni, ki išče vse poti, da bi pridobila nazaj odpadnike, s podobo o prerokovem ravnanju z nezvesto ženo (Oz 1-3). Žena, ki se je izneverila svojemu možu in odšla iskat srečo k ljubimcem, mora spoznati svojo zablodo in se vrniti k svojemu možu. Žena je ostro obsojena, njen greh je popolnoma razkrit, toda obsodba pomeni le razkritje osnovne resnice, da je edino resnično življenje za ženo možno ob njenem možu. Njeno iskanje sreče pri ljubimcih je le jalov poizkus, ki je

že v začetku obsojen na propad. Žena slepi samo sebe in mora spoznati svojo veliko zmožnost ter se vrniti k svojemu možu. Zaradi neizmerne močeve ljubezni je omogočena ponovna sprava z nezvesto ženo. Ker je on tisti, ki ljubi neskončno in tako ljubi "za oba skupaj", ji lahko odpusti celo tak greh, kot je oskrnitev njunega zakona, nezvestoba.

Pripoved o vrnitvi prerokove nezveste žene odseva resnico o Božjem "zakonu" z Izraelom, svojim ljudstvom. Nestanovitno ljudstvo se nenehno odvrta od svojega Boga, vendar pa

kljub temu ni pozabljeno. Božja ljubezen je tako velika, da je ne more izničiti nobena nezvestoba. Grenko razočaranje, ki ga Izrael doživlja ob drugih "ljubimcih" je posledica in hkrati kazen, ki mora nujno priti, da se razkrije vsa teža njihovih pregreh. Šele ko bo ljudstvo uvidelo, da je izbralo pot smrti, se bo lahko vrnilo nazaj k svojemu Bogu, edinemu "pravemu možu", ki mu lahko nudi pot življenja. Zavrnitev Božje ljubezni in iskanje nove ljubezni drugod je že na začetku obsojeno na propad. Neizbežno razočaranje,

E. Dolinar: Zdaj rad umrem, ko sem videl tvoje obličje, les.

ki sledi, osvetli resnico o pristni ljubezni, ki jo nudi Bog, zato se vzbudi hrepenenje po izgubljeni Božji ljubezni. Šele pravo spoznanje svojega napačnega ravnanja lahko vzpodbudi ljudstvo k resnični in iskreni pokori. To spoznanje pa lahko pride le s tem, da ljudstvo izkusi vso težo svoje zmote in spozna svojo odgovornost.

Ozejeva knjiga torej predstavi zgodovinsko dejstvo Izraelovega odpada od Boga v kategorijah nezvestobe v zakonu. Tako se dobro izrazijo zakonitosti, ki so se izkazale v zgodovini Izraela. Ko so se Izraelci odvrnili od Boga, so doživeli razočaranje. Iluzija, ki so si jo ustvarili, se jim je podrla in sami so si nakopali strašno kazen. Toda ni še vse izgubljeno. V stiski se je njihov pogled na Boga razjasnil. S pokoro jim je omogočeno ponovno življenje z Bogom, ki so ga prej zavrgli, saj On nikoli ni popolnoma zavrgel njih. Čeprav jih je obsodil, se jim ni dokončno odpovedal, ampak jih je ravno z obsodbo želel privedi nazaj k sebi.

Jeremija⁵

Prerok Jeremija oznanja novo zavezo, ki jo bo Bog sklenil s svojim ljudstvom (Jer 31,31-34). Ker je ljudstvo staro zavezo nenehno prelamljalo, je prišlo v hudo stisko. Toda Bog jih ne bo nikoli pozabil. On je ljudstvu na koncu koncev trajno zvest, četudi ljudstvo ne spoštuje zaveze, ki jo je sklenil z njimi. On je Bog Stvarnik, ki se je zavezal svojemu stvarstvu in ga pelje po poti odrešenja. Izrael pa je njegovo ljubljeno ljudstvo. Z njimi bo sklenil novo zavezo, ki bo nadomestila staro. Nova zaveza je odsev Božjega odrešenijskega delovanja, ki je vedno usmerjeno v reševanje svojega ljudstva.

Zgodovinska izkušnja kaže, da Izrael nikoli ni dokončno odpadel in bil uničen, saj je bilo med njimi vedno nekaj pravičnih. Četudi je bila večina zakrknjena in jih je Bog ostro obsodil, pa je vedno obstajala manjšina čistega srca, ki je predstavljala upanje za prihodnost. Bog je bil s svojim ljudstvom vedno

neskončno potrpečljiv. Nikoli se ga ni naveličal vzgajati, saj njegov cilj ni uničenje, ampak življenje. Življenje pa lahko najdejo le ob Njegovi strani. Nova zaveza tako temelji na dejstvu Božje zvestobe in manjšine, ki vedno ostaja pravična.

Ezekiel⁶

V Ezekielovi knjigi se v slikovitem in bogatem slogu izraža prerokov klic k spokornosti upornega in nezvestega ljudstva. Pomembna ideja, na katero je potrebno posebej opozoriti, pa je ideja o individualni odgovornosti in individualnem povračilu za storjene grehe (prim. Ezk 18,1-32). Med ljudstvom kroži pregovor "Očetje jedo kislo grozdje, zobje otrok pa so skominasti" (Ezk 18,2b). Ljudje pojmujejo nesreče, ki so jih zadele, kot posledico grešnosti svojih prednikov in zavračajo lastno krivdo in odgovornost. Ezekiel ostro nastopi proti takemu pojmovanju in poudarja dejstvo, da je posameznik sam odgovoren za svoje pregrehe. Vsak mora nositi težo lastne krivde. Krivda iz preteklosti se ne podeduje naprej na naslednje rodove, lahko pa se podedujejo le posledice te krivde, ki je neobhodno zaznamovala celotno skupnost.

Ezekiel prinaša v ospredje pomen osebne- ga odnosa med Bogom in človekom. Vsak posameznik se mora spokoriti pred Bogom in se pokesati za svoje napake. Šele ko bodo to spoznali vsi pripadniki ljudstva in se bodo spokorili vsi, bo ljudstvo rešeno pred nesrečo. Nihče ni tako pravičen, da ne bi potreboval pokore. Pripisovanje vzroka za stisko preteklim grehom očetov pomeni tako le zatiskanje oči pred lastno odgovornostjo.

Jona⁷

Kratka Jonova knjiga izraža ostro nasprotje med Jonovim pojmovanjem pravičnosti in Božjim usmiljenjem (prim. Jon 1-4). Bog naroči Jonu, naj gre v mesto Ninive oznanjat napoved kazni. Vendar se Jona Božjemu klicu upre

in pobegne. Toda pred Bogom se ne more skriti. Ko ga vržejo z ladje, ker prizna, da je sam krivec za vihar na morju, saj ga je sprožila Božja jeza, ga požre velika riba. Po treh dneh ga riba po Gospodovem ukazu izpljune. Po tej čudežni rešitvi Jona končno izpolni Božji ukaz in gre oznanjat Ninivljanom, da bo njihovo mesto čez štirideset dni pokončano. Ninivljani grožnjo vzamejo zares in se začnejo pokoriti. Bog spričo izkazanega kesanja spremeni svojo odločitev in se jih usmili. Toda Jonu Božje usmiljenje ni po volji, saj njegovo razumevanje pravičnosti strogo "mehanicistično" in temelji na načelu enakosti. Jona se ne more sprijazniti z izkazano Božjo dobroto, ki presega človeško pojmovanje pravičnosti. Gospod pa ga zato na koncu jasno opomni, kako pomembna so zanj človeška bitja.

V Jonovi knjigi se jasno izkaže Božja ljubezen do vseh ljudi. Bog je Stvarnik celega sveta in vseh narodov ter je z njimi bistveno povezan. Njegova prva skrb je rešitev vseh. Grožnja z uničenjem je tako le izraz Božje jeze in žalosti nad grešnimi dejanji. Vendar pa Božje usmiljenje lahko preseže pravično kaznovanje, če so ljudje pripravljeni spremeniti svoja srca. Za človeka je takšna Božja dobrota nedoumljiva, saj presega načelo enakega povračila. Jona kot predstavnik strogega pojmovanja pravičnosti je zasidran v samovšečni iluziji. Če namreč ne more sprejeti odpuščanja kot temeljne sestavine Božje pravičnosti, potem meni, da so nekateri ljudje tako pravični, da ne potrebujejo odpuščanja. Med te ljudi pa prišteva tudi sebe.

Zaključek

Kaj lahko torej na koncu našega kratkega pregleda bistvenih poudarkov preroške literature povemo o vidiku zgodovine? Prvo, kar smo poudarili večkrat že na začetku, je dejstvo, da predstavlja preroška literatura teološko interpretacijo zgodovine. Na podlagi zgodovinskih izkušenj avtorji "prerokov" spoz-

navajo splošne in osnovne zakonitosti, ki veljajo v življenju. Spoznavajo dejstvo človeške šibkosti ter Božje svetosti in njegovo neskončno zvestobo. Človek se mora opredeliti do popolnoma presežnega Boga, ki je njegov edini pravi gospodar. Možnosti ima le dve: življenje z Bogom ali brez njega. Srednja pot ne obstaja. Življenje brez Boga nujno vodi v propad, vendar vedno ostaja možnost, da se človek spokori in vrne na pravo pot. Človek s svojimi odločitvami sam sebe obsoja na življenje ali smrt. Bog pa ga nenehno vabi in mu ponuja roko sprave.

Avtorji preroške literature imajo do zgodovine torej prav poseben odnos. Ker življenje vedno presoja iz teocentričnega vidika, je tak tudi njihov pristop k zgodovini. Zanje je zgodovina zgodovina odrešenja. Začela se je s stvarjenjem in se giblje proti smiselnemu koncu. V teku zgodovinskih dogajanj pa se človek uči pravilnega odnosa do Boga in do življenja, ki mu je podarjeno.

In če sklenemo naše razmišljanje o Svetem pismu in vidiku zgodovine na splošno: Božja beseda tako ostaja aktualna za vse čase! Čeprav Sveto pismo ni zgodovinska knjiga v strogem pomenu besede, saj nam ne posreduje točnih informacij o preteklih dogodkih, pa ne moremo zanikati dejstva, da je ravno zgodovinsko dogajanje za Izraelce bistvenega pomena, saj v njem odkrivajo Božjo navzočnost. Sveto pismo je zato edinstven primer knjige, kjer zgodovina postaja resnična učiteljica življenja.

1. Prim. Jože Krašovec, *Nagrada, kazen in odpuščanje*, Ljubljana, Svetopisemska družba Slovenije, 1999, 249-270.
2. Prim. Jože Krašovec, n. d., 271-359.
3. Prim. prav tam, 427-457, 539-562.
4. Prim. prav tam, 459-480.
5. Prim. prav tam, 505-516.
6. Prim. prav tam, 517-538.
7. Prim. prav tam, 591-610.